

P. P. PASOLINI'Ų POEZIJOS VERTIMO PROBLEMATIKA

P. P. Pasolini'o poezija lietuvių kalba

RASA KLIOŠTORAITYTĖ

*Vilniaus universitetas
Filologijos fakultetas
Vertimo studijų katedra
rasadp@gmail.com*

Šio straipsnio tikslas – analizuojant P. P. Pasolini'o eilėraščių vertimus iš italų k. į lietuvių k. ir lyginant juos su tekstais originalo k. ištirti, ar vertėjui pavyko perteikti pagrindinius autoriaus poetikos ir stiliaus bruožus. Straipsnio pradžioje supažindinama su P. P. Pasolini'o kūrinių vertimais į lietuvių kalbą ir šio menininko kūrybos tyrinėjimais Lietuvoje. Toliau trumpai aptariama P. P. Pasolini'o poetika. Analizuojant išverstus eilėraščius remiamasi A. Popovičiaus ir J. Homleso (J. Homles) vertimo teorijomis bei B. Osimo vertimo raštu metodologija. Straipsnio pabaigoje pateikiamas svarbiausios literatūros ir šaltinių sąrašas.

Pieras Paolo Pasolini (Pier Paolo Pasolini, 1922 m., Bolonija–1975 m., Roma) – XX a. II pusės italų menininkas, poetas, rašytojas, dramaturgas, kino režisierius, vertėjas, dailininkas, eseistas, žurnalistas, antropologas, literatūros, kino, teatro bei kultūros kritikas. Lietuvoje P. P. Pasolini žinomas tik kaip kino režisierius. Į lietuvių kalbą išversti visi dvidešimt penki jo filmai¹. Periodinėje spaudoje ir kultūros žurnaluose išspausdinti keli straipsniai, kuriuose trumpai pristatomas režisieriaus kino menas². Išleista viena pažintinio pobūdžio knyga italų ir lie-

¹ Italų kultūros instituto iniciatyva 2001 m. tarptautiniame kino festivalyje „Kino pavasaris“ buvo parodyti visi P. P. Pasolini'o filmai su vertimu į lietuvių kalbą.

² 1) Lozoraitis, J. Maištingojo italo (P. P. Pasolini) filmai puošia festivalio afišą, *Lietuvos rytas*, 2001, kovo 23, priedas *Savaitgalis*, p. 12; 2) Macaitis, S. Į ekranus ateina Renesanso žmogus – Pieras Paolo Pasolini, *Lietuvos rytas*, 2001, kovo 20, priedas *Mūzų malūnas*, p. 8; 3) Musteikis A., Laisvės Sala P. P. P., *Dienovidis*, 2001, Nr. 4, p. 27–28; 4) Pupinytė, Ž., Žmogus pagal Pasolini, *Verslo žinios*, 2001, kovo 23, p. 15; 5) Valiulis S., P. P. Pasolinis – kino eretikas, *Lietuvos aidas*, 2001 balandžio 2., p. 11; 6) Režisierius, kuriantis vientisą „poetinį kiną“, parengė Rasa Bataitytė, *Lietuvos aidas*, 2001, kovo 27, p. 11; 7) Zdanavičiūtė G., 2001. Visapusiška italų režisieriaus P. P. Pasolinio retrospektyva, *Respublika*, 2001, kovo

tuvių k. apie P. P. Pasolini'o gyvenimą ir kina³. Tačiau Lietuvoje vis dar trūksta P. P. Pasolini'o kūrybinių vertimų į lietuvių kalbą (išversti devyni šio autoriaus eilėraščiai⁴) ir išsamių mokslinių studijų⁵. Todėl šiame straipsnyje mėginama bent iš dalies užpildyti esamą spragą ir prisidėti prie šiuolaikinės italų literatūros Lietuvoje studijų bei italų autorių kūrybinių vertimų į lietuvių k. tyrinėjimų.

Kaip teigė italų kultūros kritikė ir rašytoja Silvana Mauri Ottieri, „rašymas Pierui Paolo Pasolini'ui buvo gyvenimas, o gyvenimas – kūryba“⁶. Literatūros kritikas G. Scalia nurodė, „kad P. P. Pasolini'o gyvenimą ir kūrybą galima skirstyti į šiuos etapus: a) jaunystę, b) išvykimą iš Kazarsos ir didžiąją krizę, c) Romos laikotarpį“⁷. Jau kūrybos pradžioje menininkas kuria dialogą su supančiu pasauliu, ieško pamatinio santykio su realybe⁸. Pirmąsias eiles (1942 m.) ir romanus (1955 m.) P. P. Pasolini parašė dialektu. Dialektą pasirinko norėdamas nenutolti nuo tikrovės, pasipriešinti vyraujančiai hermetizmo literatūrai, siekdamas egzistenciškai svarbaus dialogo su tradicija, istorija, vertybėmis, motinos pasauliu. Literatūrinę komunikaciją menininkas kūrė gyva, autentiška kalba. P. P. Pasolini'ui kurti dialogą reiškė sykiu ir dalyvauti bei veikti pasaulyje. Rašydamas pjeses tea-

23, priedas *TV*, Nr. 9, p. 20; **8**) Aistros pagal Pasolini, parengė Tanė Šimonienė, *Lietuvos aidas*, 1996, gruodžio 3, p. 14; **9**) Macaitis S., Antropologinis Pasolinio šedevras, kurio dar nematėme, *Lietuvos rytas*, 1994, lapkričio 4, p. 43; **10**) Klimke Christoph, Kūnų ir daiktų šventumas, *Šiaurės Atėnai*, 2003, lapkričio 22, p. 7; **11**) Landsbergis V. Ties grožio ir bjaurasties riba, *Kauno diena*, 2004, spalio 9, p. 16; **12**) Luskovič I., Empirinė ir estetinė realybė kine pagal Pierą Paolo Pasolini, *Kultūros barai*, 2001, Nr. 6, p. 71 – 75.

³ Pier Paolo Pasolini, sudarė Ostelio Remi, vertė Dainius Būrė, Vilnius, 2001.

⁴ **1**) P. P. Pasolini. „Man pakanka“ (*Mi contenta*), *Dienovidis*, 2001, Nr. 4, p. 28; **2**) Pasolini Pier Paolo, „Darbo žemė“ (*La terra del lavoro*), *Šiaurės Atėnai*, 2000, lapkričio 18, p. 7. Kitų eilėraščių vertimai į lietuvių kalbą išspausdinti italų poezijos antologijoje *Italijos balsai. Italų poezijos antologija*, sudarė ir išvertė Povilas Gaučys, redagavo Stasys Santvaras, Chicago: Rūta, 1989:

3) „Mano mirties diena“ (*Il dì da la me muàrt*, 1950); **4**) „Nukryžiuojimas“ (*La crocifissione*, 1949); **5**) „Vasaris“ (*Fevràr*, 1943); **6**) „Nušvitusiems blakstienoms“ (*Per i cigli assolati*, 1943); **7**) „Italija“ (*L'Italia*, 1949); **8**) „Vienas iš daugelio epilogų“ (*Uno dei tanti epiloghi*, 1969); **9**) „Maldavimas motinai“ (*Supplica a mia madre*, 1962).

⁵ Yra dvi mokslinės publikacijos, kuriose gilinamasi į P. P. Pasolini'o kūrybą ir poetiką: **1**) Klioštoraitytė R. 2004, Piero Paolo Pasolini'o poetika. Kūryba kaip veiksmas, *Literatūra. Mokslo darbai*, 2004, 46 (4), 68–75; **2**) Klioštoraitytė R. 2006, Dialogų tipai Piero Paolo Pasolini'o „Teoremoje“, *Literatūra, Mokslo darbai*, 2006, 48 (4), 92–100.

⁶ Iš straipsnio autorės interviu su S. Mauri Ottieri, Milanai 2004 m. balandžio 19 d.

⁷ Iš straipsnio autorės interviu su G. Scalia, Bolonija, 2005 m. birželio 20 d.

⁸ Kaip minėjome, šiame straipsnyje P. P. Pasolini'o kūryba apžvelgiama trumpai, naudojamos ankstesniais autorės tyrimų duomenimis. Plačiau apie P. P. Pasolini'o kūrybą žr. 5 išnašoje nurodytas mokslines publikacijas.

trui, jis sakė, kad jam svarbūs žodžiai kaip veiksmai, o ne patys veiksmai scenoje, svarbi komunikacija su žiūrovu, klausytoju. Septintojo dešimtmečio pradžioje Pasolini pradėjo kurti filmus. Kino filmuose režisierius siekė išsakyti tai, kas slepiasi realybėje, ir atskleisti istorinę bei kultūrinę tiesą. Šis autoriaus pasirinkimas sietinas su kultūros kritika, noru užčiuopti aktualius visuomeninius reiškinius bei apie juos pranešti. P. P. Pasolini reiškėsi įvairiose srityse, vartojo skirtingas raiškos formas ir žanrus, tačiau visą menininko kūrybą vienija meninės kalbos kaip veiksmo supratimas.

Ankstyvojoje kūryboje P. P. Pasolini apie meninės kalbos „veiksmiškumą“ kalba kritikos straipsniuose, manifestuose ir interviu. O paskutiniuoju kūrybos laikotarpiu kūrybos kaip veiksmo suvokimas išsakomas ir literatūros tekstuose. P. P. Pasolini nenorėjo, kad jį skaitytų taip, kaip skaitomi poetai. Menininko troškimą veikti realybėje atskleidė ir praktinis jo poezijos pobūdis: a) panaikinta autoriaus instancija; b) paneigta literatūros institucija; c) kuriamas „gyvas“ komunikacinis procesas (tiesiogiai kreipiamasi į skaitytoją, jis kalbinamas). Taigi šio rašytojo originalumas kyla tiek iš formalių priemonių, tiek iš santykio tarp kalbančiojo, kalbinamojo ir to, kas sakoma. Iš P. P. Pasolini'o poetikos bruožų aptarimo aiškėja, kad jis keičia literatūrinio teksto statusą: poetinis tekstas tampa pranešimu, tiesioginiu kreipimusi, autorius ir kalbėtojas ar kalbintojas yra tas pats gyvas asmuo.

Išanalizuosime eilėraščių vertimus ir juos palyginsime su tekstais originalo kalba, kad nustatytume, kaip pirma aptarti pagrindiniai Piero Paolo Pasolini'o poetikos bruožai perteikiami vertimuose į lietuvių kalbą. Analizei pasirinkome tris menininko eilėraščius: „Vasaris“ (*Fevràr*, 1943 m.), „Mano mirties dieną“ (*Il dì da la me muàrt*, 1950 m.) ir „Vienas iš daugelio epilogų“ (*Uno dei tanti epilogi*, 1969 m.). Jie atspindi tris skirtingus autoriaus kūrybos etapus ir poetikos savitumą.

Vertimo raštu teoretikas ir kritikas J. Homlesas (cituota iš: Popovič 2006, 101–102) nurodo, kad verčiant arba tyrinėjant vertimus, svarbu iširti ir įvertinti prototeksto (originalo) ir metateksto (vertimo)⁹ kultūrinės ir literatūrinės tradicijas, tiksliau, kokie reiškiniai vyrauja vienoje ir kitoje kultūroje bei literatūroje. J. Homlesas nurodo, kad prototeksto ir metateksto kultūrinės ir literatūrinės tradicijos gali:

⁹ Terminus *metatekstas* (it. *metatesto*) ir *prototekstas* (it. *prototesto*) pirmasis pavartojo Antonas Popovičius. Lietuvoje vartojami terminai *originalas* ir *vertimas*.

- 1) sutapti (pvz., kai koks nors literatūrinis reiškinyz egzistuoja tiek prototeksto, tiek metateksto kultūroje¹⁰);
- 2) skirtis arba vėluoti (pvz., kai koks nors literatūrinis reiškinyz iš pradžių egzistuoja tik prototeksto kultūroje, o vėliau atsiranda ir metateksto kultūroje);
- 3) metateksto kultūroje visiškai nėra tokio literatūrinio reiškinyz kaip prototeksto kultūroje (pvz., prototeksto kultūroje egzistuoja toks literatūros žanras, kurio nėra metateksto kultūroje).

Remiantis J. Homleso vertimo teorija galima nustatyti, ar P. P. Pasolini'o eilėraščių „Vasaris“, „Mano mirties diena“ ir „Vienas iš daugelio epilogų“ bei jų vertimų kultūrinės ir literatūrinės tradicijos sutampa, ar skiriasi, ar metateksto kultūroje visiškai nėra tokio literatūrinio reiškinyz kaip prototeksto kultūroje. Visi literatūros kritikai, tyrinėję P. P. Pasolinio kūrybą, pabrėžė šio autoriaus išskirtinumą. Menininkas pasižymėjo savitu stiliumi ir originaliais poetinės kalbos principais. Jis nepriklausė jokiai Italijos ar užsienio meninei srovei. Lietuvoje (metateksto kultūroje) nėra autorių, kurių meninę kalbėseną ir stilių būtų galima palyginti su P. P. Pasolini'o poetika (prototeksto kultūra). Todėl manytina, kad tiek vertėjas, verčiantis P. P. Pasolini'o tekstus į lietuvių kalbą, tiek vertimo kritikas, tyrinėjantis išverstus eilėraščius, turėtų būti nuodugniai susipažinę su poeto menininės kalbos ypatumais.

Kaip teigė vienas iš vertimo mokslo pradininkų Antonas Popovičius, verčiant tekstą iš vienos kalbos į kitą arba analizuojant poetinio teksto vertimą, labai svarbu nustatyti, kada parašytas ir kada išverstas tekstas, ar prototeksto ir metateksto laikas sutampa, ar ne (Popovičius 2006, 104). Jei prototeksto ir metateksto laikas nesutampa, anot Popovičiaus, vertėjai gali imtis tokių vertimo strategijų:

- a) keisti verčiamo teksto leksiką ir sintaksę (pvz., vietoj dialekto vartoti nacionalinę kalbą);
- b) keisti žanrą ar stilių (pvz., kai metateksto kultūroje nėra tokio žanro, kuriuo parašytas verčiamas tekstas);
- c) pritaikyti sociokultūrinės realijas (pvz., kai metateksto kultūroje nėra kokios nors realijos, kuri minima prototekste).

A. Popovičiaus vertimo teorijos tyrinėtojas, italų mokslininkas, ilgametis vertimo raštu dėstytojas ir vertėjas Bruno Osimo nurodė, kad verčiant poeziją ir sie-

¹⁰ Šiuos ir kitus pavyzdžius bei paaiškinimus pateikė straipsnio autorė.

kiant tiksliai perteikti autoriaus mintis būtina teisingai išversti deiktinius žodžius arba deiktikus ir gramatinius laikus (Osimo 2004 (b), 62–63). Nes jie tiksliai atskleidžia kalbėtojo ir to, apie ką kalbama, ryšį. Analizuodami P. P. Pasolini eilėraščių vertimus, remsimės šių mokslininkų išvardytomis vertimo strategijomis.

Pirmasis analizei pasirinktas eilėraštis „Vasaris“ priklauso ankstyvajam P. P. Pasolini'o kūrybos etapui.

<i>Originalas Friulio dialektu</i>	<i>Vertimas į bendrinę italų kalbą</i>	<i>Vertimas į lietuvių kalbą</i>
<p>Fevrâr¹¹ I. Senza fuèjs (1) a era 'aria, sgivins, ledris, moràrs... Si jodèvin (2) lontàns I borcs sot i mons clars.</p> <p>II. Strac di zujà (3) ta' erba, in tai dis di Fevrâr i mi sintavi (4) cà (5) Bagnât dal zèil da l'aria verda.</p> <p>III. I soj tornât (6) di estât. E, in miès da la ciampagna, se misteri di fuèjs! E àins ch'a son passàs!</p> <p>IV. Adès, eco Fevrâr... Sgivins, ledris, moràrs... Mi sinti (7) cà (8) ta l'erba, i àins son passàs par nuja.</p>	<p>Febbraio¹² I. Senza foglie era (1) l'aria, canali, pianelli, gelsi Si vedevano (2) lontani i borghi sotto chiari monti.</p> <p>II. Stanco di giocare (3), sull'erba, nei giorni di Febbraio, mi sedevo (4) qui (- 5)¹³, bagnato dal gelo dell'aria verde.</p> <p>III. Sono tornato (6) di estate. E il mezzo alla campagna, che mistero di foglie! E quanti anni sono passati!</p> <p>IV. Adesso, ecco Febbraio, canali, pianelli, gelsi... Mi siedo (7) qui (8) sull'erba, qui anni sono passati per nulla...</p>	<p>Vasaris¹⁴ I. Oras, kanalai, šilkmedžiai, platanai dunkso (1) be lapų... Tolmoj gali matyti (2) miestukus ryškių kalnų papėdėje.</p> <p>II. Tomis vasario dienomis, Pažaidęs ir pavargęs (3), Aš ant žolės sėdėjau (4) (- 5) Gaivaus oro vėsos maudomas.</p> <p>III. Aš grįžtu (6) čia vasarą. Gaiviam kaimo kraštovaizdy Kiek mįslingumo slepia lapai! Ir kiek metų čia jau dingo!</p> <p>IV. Dabar čia vėl vasaris Kanalai, platanai, šilkmedžiai... Aš sėdžiu (7) (- 8) ant žolės; Veltui prabėgo tiek metų.</p>

Eilėraštis parašytas Friulio dialektu. Kaip minėjome, Pasolini rinkosi Friulio dialektą norėdas priartėti prie realybės. Dialektą jis suprato kaip bendrą kodą ir tradicijos išsaugojimą. P. P. Pasolini'o kūryboje veiksmo laikas labai svarbus, nes autorius pats tiesiogiai kreipiasi į klausytoją, kalbina jį ir siekia būti jo suprstas. Eilėraščių vertėjas renkasi neutralią kalbą, nepaisydamas vieno iš pagrindinių

¹¹ Pasolini, P. P. 1995 (a), p. 32.

¹² Pasolini, P. P. 1995 (a), p. 32.

¹³ Čia ir toliau ženklelis (-) reiškia, kad metatekste praleistas koks nors teksto elementas, kuris yra prototekste.

¹⁴ *Italijos balsai. Italų poezijos antologija.* 1989, p. 166.

Pasolini'o poetikos bruožų – gyvo ir autentiško kalbėjimo dialektu. Eilėračio pradžioje autorius aprašo praeities įvykius, o vertėjas perkelia vyksmą į dabartį: būtojo laiko veiksmažodį *era* (1) reikėtų versti *buvo* (1), o ne esamojo laiko veiksmažodžiu *dunkso* (1). Pirmoje ir antroje strofoje poetas kuria praeityje besitęsiantį kartotinį procesą: tikslus veiksmažodžių *si vedevano* (2), *stanco di giocare* (3) ir *mi sedevo* (4) vertimas būtų *matydavosi* (2), *pavargdavau* (3) ir *sėsdavausi* (4). Antroje prototeksto strofoje tiksliai veiksmo vieta žymima deiktiku *qui* (5) (liet. „čia“). Vertime šis deiktikas praleidžiamas. Trečioje strofoje autorius aprašo pasibaigusį veiksmą praeityje *sono tornato* (6) (liet. „sugrižau“). Vertėjas ir vėl renkasi esamojo laiko veiksmažodį *grižtu* (6). Ketvirtoje strofoje poetas kalba apie dabarties įvykius: *mi siedo* (7) *qui* (8) (liet. „sėduosi čia“). Vertime vietos deiktikas neperteiktas, neteisingai išverstas veiksmažodis *sedžiu* (8). Iš šio eilėraščio analizės ryškėja pagrindinės vertėjo pasirinktos strategijos: stilius neutralizuojamas, būtieji laikai keičiami esamuoju, būtieji tęstiniai laikai – baigtiniais, vietos deiktikai neverčiami.

Kitas analizei pasirinktas eilėraštis „Mano mirties diena“ priklauso antrajam P. P. Pasolini'o kūrybos etapui.

<i>Originalas Friulio dialektu</i>	<i>Vertimas į bendrinę italų kalbą</i>	<i>Vertimas į lietuvių kalbą</i>	<i>Pažodinis straipsnio autorės vertimas</i>
Il dì da la me muàrt¹⁵ ta na sitàt (9), Triès o Udin, ju par un viàl di tèjs, di vierta, quan' ch'a mùdin il colòur (- 10) muàrt <i>sot il soreli chial art biondu e alt e i sierarài (- 11) li sèjs. lassànlu lusi, il sèil (...).</i>	Il giorno della mia morte¹⁶ In una città (- 9), Trieste o Udine, per un viale di tigli, quando di primavera le foglie mutano colore, <i>io cadrò (- 10) morto sotto il cielo che arde. biondo e alto e chiuderò (- 11) la ciglia lasciando il cielo al suo splendore (...).</i>	Mano mirties diena¹⁷ (- 9) Triesto ar Udinės mieste, Citrinmedžių slėnyje Kur jų lapai pavasarį Keičia spalvas <i>Gyveno žmogus, turėjęs jauno vyro jėga plačiam pasaulio akiraty. ir tam nedaugeliui pažintų žmonių jis atidavė viską.</i>	Savo mirties diena (9) Viename mieste, Trieste ar Udineje, liepų alėjoje, Kai pavasarį lapai nusidažo, aš numirsiu (10) <i>Po aukštu, skaisčiu, liepsnojančiu dangumi Ir užmerksiu (11) akis (blakstienas). palikdamas ji (dangu) aukštybėse (...).</i>

Eilėraštis prasideda vietą žyminčių deiktiku, nenurodančiu konkrečios veiksmo vietos *in una città* (liet. „kažkokiamame mieste“) (9). Vertime jis praleidžiamas. Prototekste veiksmo laikas susijęs su ateitimi: *cadrò* (10) ir *chiuderò* (11), o me-

¹⁵ Pasolini, P. P. 1995 (a), p. 86.

¹⁶ Pasolini, P. P. 1995 (a), p. 86.

¹⁷ *Italijos balsai. Italų poezijos antologija* 1989, p. 163.

tatekste veiksmas perkeliamas į praeitį (*gyveno, atidavė*). Antrosios šio eilėraš-čio dalies¹⁸ vertimas visiškai neatitinka prototeksto, todėl lentelėje pateikiamas pažodinis viso teksto vertimas. Iš pažodinio vertimo aiškėja, kad vertėjas pats sukūrė tekstą, visiškai iškreipęs P. P. Pasolini'o teksto turinį. Tokios šiurkščios vertimo klaidos skatina išsamiau ištyrinėti ir kitų poeto eilėraščių vertimus į lietuvių kalbą. Versdamas eilėrašį „Mano mirties diena“ vertėjas renkasi panašias vertimo strategijas kaip ir versdamas eilėrašį „Vasaris“: dialektas neišlaikomas, kalba neutralizuojama, deiktikai neverčiami, laikai painiojami.

Trečiasis analizei pasirinktas eilėraštis „Vienas iš daugelio epilogų“ priklauso paskutiniajam P. P. Pasolini'o kūrybos etapui.

	<i>Vertimas į lietuvių kalbą</i>
<p>Uno dei tanti epilogi¹⁹ Ohi, Ninariello, ti ricordi di quel sogno... Di cui abbiamo parlato tante volte... (...) „A, Pa' (12), mi porti con te? Me lo paghi il viaggio?“ (...). Tu sai benissimo che quel sogno fa parte (13) della realtà; e non è un Ninetto sognato quello che ha detto quello parole. Tanto è vero che quando ne parliamo arrossisci. Ieri sera, a Arezzo, nel silenzio della notte, mentre il piantone rinchiudeva (14) con la catena il cancello alle tue spalle, e tu stavi per sparire, col tuo sorriso, fulmineo e buffo, mi hai detto... „Grazie!“ „Grazie!“, Niné (15)? È la prima volta che me lo dici (16).</p>	<p>Vienas iš daugelio epilogų²⁰ O, Ninariedai, ar tu atsimeni tą sapną, apie kurį kalbėjome daugelį kartų (...) „Ei, Tė (12), ar mane paimsi? Ar apmokėsi mano kelionę?“ (...) Tu gerai žinai, kad sapnas buvo (13) dalis tikrovės; Ir kad nesapnuotas Ninetas tarė girdimus Žodžius. Ir tikrai, kai mes kalbame apie tai, tu parausti. Vakar vakare, Arezze, nakties gūžioj tyloj, Kai sargybinis už tavo nugaros geležinėm grandinėm Užrakino (14) vartus, tu, nespėdamas Žaibiško ir juokingo šypsniu, man tarei: „Ačiū“. „Ačiū“. Ninetai (15)? Pirmą kartą man tai pasakei (16).</p>

Vėlyvojoje kūryboje menininkas išsilaisvina iš literatūros institucijos, išeina už meninio teksto ribų. Šio etapo tekstuose gausu šnekamosios kalbos žodžių, posakių, įvairių terminų, derinami įvairūs žanrai ir stiliai. Pasolini ir toliau kalbina skaitytoją, siekia įtikinti jį ir paveikti gyvu žodžiu. Prototekste kalbėtojas kreipiasi į tėvą sutrumpinta šiaurės Italijoje vartojama forma *Pa'* (12). Taip pat ir vertime į tėvą kreipiamasi trumpiniu *Tė* (12). Tačiau metateksto kultūroje toks vertėjo pasiūlytas trumpinys yra nevartojamas, svetimas, dirbtinis. Eilėraštyje yra

¹⁸ Pabraukta ir išskirta pasviruoju šriftu.

¹⁹ Pasolini, P. P. 1995 (b), p. 941.

²⁰ *Italijos balsai. Italų poezijos antologija* 1989, p. 169.

dar vienas kreipinys *Niné* (15). Tai itališko vardo Ninetto trumpoji forma, turinti mažią malonį atspalvį. Šiame eilėraštyje autorius kreipiasi į savo geriausią draugą N. Davolį (Ninetto Davoli). *Niné* (15) vertime neutralizuojamas *Ninetai* (15). Prototeksto esamojo laiko veiksmažodžiai *fa parte* (13) (liet. yra) ir *dici* (16) (liet. „sakai“) verčiami būtuju laiku *buvo* (13) ir *pasakei* (16), o būtasis tęstinis laikas *rinchiudeva* (14) (liet. „rakino, rakinant“) – baigtiniu *užrakino* (14). Netiksliai versdamas veiksmažodžius ir šitaip keisdamas veiksmo laiką vertėjas panaikina dabartyje vykstantį ar praeityje besitęsiantį komunikacijos procesą bei dialogo paiešką.

Aptarus pagrindinius P. P. Pasolini'o poetikos principus, palyginus prototeksto ir metateksto kultūras bei išanalizavus pasirinktų eilėraščių vertimus galima daryti tokias išvadas:

1. P. P. Pasolini'o poetinei kalbai būdinga savita stilistika, prototeksto ir metateksto kultūros nesutampa, todėl vertėjas, norėdamas tiksliai perteikti autoriaus poetikos bruožus lietuvių kalba, turėtų būti nuodugniai susipažinęs su kultūrine ir literatūrine Italijos tradicija bei P. P. Pasolini'o meninės kalbos ypatumais.
2. Vertėjas, versdamas P. P. Pasolini'o eilėračius į lietuvių kalbą (*Italijos balsai. Italų poezijos antologija* 1989), naudoja tokias vertimo strategijas: dialektas panaikinamas, šnekamosios kalbos stilius neutralizuojamas, būtieji laikai keičiami esamuju laiku, būtieji tęstiniai laikai – būtaisiais baigtiniais, deiktikai neverčiami.
3. Pasirinkęs netinkamas vertimo strategijas, vertėjas neperteikė P. P. Pasolini'o meninės kalbos savitumo – kūrybos kaip veiksmo poetikos.
4. Pasirinktos klaidingos vertimo strategijos rodo, kad vertėjas nesusipažinęs su pagrindinėmis italų literatūros ir kultūros dominantėmis bei neišsiginęs į pagrindinius P. P. Pasolini'o poetikos principus.

ŠALTINIAI

Italijos balsai. Italų poezijos antologija. 1989. Sudarė ir išvertė Povilas Gaučys, redagavo Stasys Santvaras, Chicago: Rūta. (*Voci d'Italia. Antologia della poesia italiana, a cura di Povilas Gaučys e Stasys Santvaras, traduttore P. Gaučys*).

Pasolini, P. P. 1995 (a). *Bestemmia. Tutte le poesie*, I. Milano: Garzanti.

Pasolini, P. P., 1995 (b). *Bestemmia. Tutte le poesie*, II. Milano: Garzanti.

LITERATŪRA

- Holmse, J. S. 1988. *Translated Papers on Literary Translation and Translation Studies*. Amsterdam: Rodopi.
- Klioštoraitytė, R. 2004. *Piero Paolo Pasolini'o poetika. Kūryba kaip veiksmas*. Literatūra. Mokslo darbai. 2004, 46(4), 68–75.
- Klioštoraitytė, R. 2006. *Dialogų tipai Piero Paolo Pasolini'o „Teoremoje“*. Literatūra. Mokslo darbai. 2006, 48(4), 92–100.
- Osimo, B. 2002. *Storia della traduzione. Riflessioni sul linguaggio traduttivo dall'Antichità ai contemporanei*. Milano: Hoepli.
- Osimo, B. 2004 (a). *Manuale del traduttore*. Milano: Hoepli.
- Osimo, B. 2004 (b). *Traduzione e qualità. La valutazione in ambito accademico e professionale*. Milano: Hoepli.
- Popovič, A. 2006. *La scienza della traduzione. Aspetti metodologici. La comunicazione traduttiva*. Milano: Hoepli.